

KATH. ISKOLAI LAP.

OKTATÁS ÉS

NEVELÉSTANI FOLYÓIRAT.

BUDAPESTEN,

10.

MARTIUS 13. 1849.

Megjelenik e' lap hetenkint egyszer, másfél iven. Előfizethetni rá, postán járátva 3 frt-, helyben 2 frt- 30 kr-ával, minden postahivatalnál, 's Pesten a' 'Religio és Nevelés' szerkesztőségénél, (Üllői ut. 822. sz.) és Hartleben K. A. könyvkereskedésében, a' váci utczában.

Tartalom: Bizodalmas levelek a' falusi mesterekhez. II. Szabó Imre. — Olvasústan. (Vége.) Márki József. — Egy pár szó a' falusi iskolákról. Klezso J. — Elmélkedések az ünnep- és vasárnap evangéliumok fölött. — A' társaságos élet. Orsonics Oddo. — A' mogorva fiu. — Az ibolya. — Tan- és nevelésügyi tudósítások.

Bizodalmas levelek a' falusi mesterekhez.

II.

Igéret adományt, adott szó beváltást kíván. Leveleim' folytatását megígértem; 's miután a' t. szerkesztő ur szives volt azok' elfogadásáról biztosítani: ime szavamnak állok.

Ollyatén tanitónál, ki e' fölséges, és roppant fontosságú hivatalra, kellő kiképzettség nélkül to-lakodott föl, 's magát tökéletesíteni azután sem tö-rekszik: nagyobb botrány, és csapás egy-hamar-jában alig van. Épen azért a' népnevelés' világ-fontosságú érdeke, 's mindazon temérdek erkölcsi és anyagi hasznok, mellyek annak czélszerű vezetéséből egyesekre, családokra, 's egész orszá-gokra áradnak, kötelezőleg sürgetnek, arra törekedni, hogy az ilyenek bitorlott hivataluktól elmozdittassanak, 's más életmódra szorittassanak. Ez körül-belül rövid tartalma multkori levelemnek. Ennek kapcsán, mintegy magától ötlük föl a' kérdés: „de hát hogyan is nyerhettek mesteri állomást az ilyenek?” — Ennek barátim, leginkább három oka van. Az első, nézetem szerint, azon nyomorult, silány ellátásban van, melly miatt mestereink leg-nagyobb része, a' szó' teljes értelmében, csak tengő-dik. Másik oka az, hogy a' mesterképző-intézetek csak nem régen jöttek létre. Harmadik oka, a' mester-fogadások' eddigi módjában rejlik.

Némelly falusi mestereknek olly csekély a' fizetésök, hogy abból, ha csak jó emberek által nem segítettének, vagy a' dolog' végét maguk is meg nem fognák, teljességgel meg nem élhet-nének. E' nyomorult állapot magával hozza, hogy a' szegény, rongyos, foltos mestert igen olesó embernek nézik, a' vagyonosabbak pedig épen lenézik. Miből igen természetesen következett, hogy a' ki egy kis tehetséget érzett magában, in-

ELSŐ FÉLÉV.

kább más pályára lépett; 's a' mesteri hivatal ugy tekintetett, mint utolsó menedék.

Már barátim, ez így nem maradhat. Ha alkal-mas mesterekre szert tenni érdekünkben van: ugy érdekünkben van az is, hogy, ha nem is kényel-mes, de legalább tűrhető ellátásukról gondoskod-junk. 'S én hiszem, miszerint e' bajon idővel a' lehetőségig segítve lesz. Csakhogy ehhez most, rögtön, kevés kilátásunk lehet. Az időjelek szerint: áta-lános elszegényedés' küszöbén állunk. És az Isten' különös oltalmára, 's atyai áldásaira van szükségünk, hogy a' tátongó örvénybe egészen be ne sodortassunk. Tudom ugyan, hogy az éhes em-ber a' biztatással jól nem lakik; de azért én mégis kötelességemnek ismerem, arra figyelmeztetni szegény mester barátimat, hogy a' mostani kö-rülmények közt sorsuk' jobbra változásáról ne igen ábrándozzanak. Nincs, a' ki át nem látná, hogy nyomasztó állapotukon segíteni kell. De ha mód nincs, ki tehet róla? Azért legyetek türe-lemmel, míg jobb időket deritend ránk az Ur' ke-gyelme.

Addig, míg praeparandiák nem voltak, a' mes-terek voltak a' jelelték' tanitói. Két-három eszten-deig segédtanitói minőségben voltak egy vagy más helyen. Itt is tanultak valamit, amott is: épen, mint a' mesterembereknél az inasok és legények, (vagy-is: bocsanatot kérek, a' segédek.) 's ha azután a' szerencse kedvezett, mesterekké lettek. Azon idő-ben még nem igen lehetett válogatni. Mestereink-nek talán nagyobb része ama' korból való.

Megvallják ök, és nem tagadják, 's meg-vallják, hogy praeparandiát nem végeztek; de hivatkoznak egyik-másik nevezetesebb mesterre, a' kinél kitanultak. „Ettől tanultam, így szólnak, az olvasást; ettől a' számvetést; ettől az orgonálást; emettől a' vesperás' nótáját, 'stb. Illy praeparan-diákból aztán valami nagy jelentőségű mesterek

nem igen kerülhettek ki . . . E' bajon már nagy részben segitve van.

Szóljunk még valamit a' mester-fogadások' eddigi módjáról, a' hetedhét országon hires mesteri próbákról.

Ha a' mester valamelly faluban megunta magát, vagy meguntatott, első gondja volt, az érdemes községtől, 's a' tisztelendő principalis urtól, bizonyítványt kérni; mit rendesen meg is nyert, még pedig olly minőségben, hogy azzal akár Romába elmehetett, hivatalt keresni. Akár millyen volt a' mester, rendesen jó bizonyítványt kapott. A' faluháznál kevés változással ekképen szokott az ügy tárgyalatni, és eldöntetni. Elsőben a' biró emelt szót: „Megtisztelem,“ ugy mond, „esküdt uraimékat egész becsülettel; ugy vettem észre, hogy a' népség mesterünkkel megelégedett“ (notabene: a' falusi nép' szójárása szerint ez annyit tesz: „megunta“). „Jó ideje itt tillódik már; hadd próbáljon másutt is szerencsét. Mest'ram maga is kész odább állni; csak az volna a' kérése, hogy valami jó testimonialis levelet adjunk neki. Ezt pedig, ugy gondolom, megadhatjuk.“ Erre egyik esküdt emher veszi át a' szót: „Má' hiszen mért is ne adnánk neki jó levelet? Embert nem ölt, se' nem lopott.“ — „Igaz,“ mondja egy másik esküdt, „tisztelendő urunk sokat vesződött vele; mert hogy az iskolában nem volt szorgalmatos: na de ezt majd a' tisztelendő ur kiírja a' maga levelében.“ „Na' hiszen, az is igaz,“ mondja egy harmadik esküdt. „ollykor-ollykor elázott egy kicsit a' bortól;“ — „de,“ kiált erre az asztal' végéről egy piros arczu esküdt, „kinek mi köze hozzá? A' magáét itta; vagy a' másét, barátságból. Aztán nem mérheti ki az ember épen gyüszüvel, hogy mennyit igyék, mennyi nem árt meg. Aztán hát azért nem orgonálta-e el a' misét ugy, a' mint kellett; és nem mondott-e olly keserves bucsuztatót, hogy vele együtt mi is könyeztünk? Váljunk meg tőle becsülettel, és békeségben; adjunk neki jó levelet.“ „Adjunk; — adjunk,“ mondának mindnyájan; hívjuk ide magát: írja meg; aztán igyuk meg az áldomását.“ Így készült a' falu' bizonyítványa.

A' tisztelendő principalis urral egy kicsit nehezebb volt boldogulni; de végre mégis addig kunyorált, míg legalább is középszerű, ollyan se' hideg, se' meleg forma utlevelet kapott. És itt, mi tagadás benne, enmagam is elmondhatom, legalább is egyszer, a' „mea culpa“-t. Én is voltam plebános; nekem is volt hasonló esetem; 's bizony, noha nem igen dicsértem is meg emberemet, de meg sem róttam annyira, mint érdemlé, 's mint hivatalos szigorúsággal kellett volna. 'S bizony csak arra hagytam, hogy az illetők a' sorok között is

olvasnak. Nehéz is egyes embernek az illyen dologban egész szigorral eljárni.

Azt szokták ugyan mondani, hogy: a' hivatalnak se' szeme, se' füle, se' szive nincs; hogy tehát abban, mit a' hivatal kíván, se' tekintet, se' rimánkodás, sem ellágyulás miatt tágitani nem kell, nem szabad. De vajmi nehéz ezt az életben valószínűsíteni! Noha abból, mert valamit véghez vinni nehéz, teljességgel nem következik, hogy azt véghez vinni nem is kell. Épen az, a' mi nehezíti, a' különben jó cselekvényt, emeli annak erkölcsi érdemét. De ezek csak közbenvetőleg legyenek érintve. Elég az hozzá, a' mester kikapta bizonyítványait. Mi volt hátra, mint tarisznyát venni nyakába, 's elindulni helykeresés végett? Elindult tehát; bejárta Tolnát, Baranyát. Elvégre megüti fülét a' hír, hogy itt, vagy amott változik a' mester. Gondoljuk, talán elmegy oda egyenesen? Nem biz az. A' magában nem bizó mester, nem utszáról (azaz: egyenes uton), hanem kert felől (azaz: mellékes utakon) szokott a' házba bejutni. A' szomszéd faluban kitudakolta a' helység' állapotját; a' plebános' gyenge oldalait: (mert ki volna ment az emberi gyarlóságtól?) kitudta, kik a' faluban az előkelő, szájasabb emberek, a' kikre a' többiek legtöbbit hallgatnak. Kitudta, mellyik collegája competál vele. 'S csak ezen előkészületek után lépett be a' faluba, hol szerencsését próbálni akarta. Itt első gondja volt, ugy nevezett jó embereket szerezni. Eljárta a' falu' eleit (röviden: „előljárók' helyett); elpanaszolta előbbi helyének számtalan kellemetlenségeit. Milly pontosan vitte hivatalát; mégis mennyit szenvedett? Meg is tartották volna örömet; de biz' ő egyáltalán nem akart maradni. Ime milly jó bizonyítványokat kapott. Hívták ugyan több felé is, de szívének régi ohajtása volt már, ezen érdemes községet szolgálni. Azért hallván, hogy a' mester változik, egyenesen ide sietett, szerencsét próbálni. Illy, 's ezekhez hasonló kedvnyerő nyilatkozatok elvégre, ha kivált még egy pár pohár bor is hozzájárult, megnyitották a' sziveket; a' pártfogás megigértetett. 'S csak ezután ment még a' szerencsepróbáló a' plebánoshoz. A' próba' napja kitűzetett. Rendesen vasárnapon, vagy ünnepen szokott véghez menni; midőn a' próbát tevő mester ült az orgonához. És énekelt, hogy majd abban szakadt meg. 'S ha ordításával képes lön a' nép' figyelmét magára vonni, akkor jó embereinek csak tréfa-dolog volt, elválasztását keresztülvinni. A' plebánosnak rendesen igen csekély befolyást engedtek: ha csak sarkára nem állt; vagy egyébkint a' nép' jobbjai, tekintélye által nem vezettettek. Óh ki tudná elszámolni, milly sok feszültségnek, sokszor nyílt meghasonlásoknak voltak okozói az illy mesteri próbák? Ha valamelly mester a' ple-

bános' akarata ellen, mi pedig sokszor megtörténik, nyeri el a' hivatalt: kész az ellenségeskedés; melly gyakran éveken át tart, 's a' népre is kihat. Talán illy próbák, 's azok' eredményei miatt vált közmondássá, hogy: „a' mester rendesen született ellensége papjának.“ — Arról, hogy a' mesternek van-e tanítói képzettsége, ügyessége, az eddigi próbákon szó sem volt. Csak énekest fogadtak, kiben a' tanítói képesség szükséges kellékül nem is tekintetett.

Igaz, hogy falusi mestereink eddigelé az egyházi énekek is vezérei, 's a' papnak a' szentségek' kiszolgáltatásában, és szertartások' végzésében segédei voltak. És én ohajtom, hogy ez továbbra is maradjon; sőt azt mondó vagyok, hogy ha eddig így nem volt volna is, ezután így kellene lenni. Megmondom az okát is, miért. A' kath. egyház az iskolákat, mellyek' legnagyobb része különben is az ő költségén épült, és tartatik fön, úgy tekinti, mint saját intézeteit; mellyekben a' serdülő nemzedéket az ideig 's örökké való életre készíti, neveli; azokat, kiket a' keresztség által tagjaivá avatott, rendeltetésök' elérhetésére, az isteni hit' igazságainak kora megismertetése által, képesíti. Az egyház tehát az iskolákról le nem mond; le nem mondhat. Nem engedi, nem engedheti, hogy azokról a' catholicus jellem letöröltesék. 'S ha az erőszak, mellynek ellentállni, nincs ereje, elvonná tőle a' mostani iskolákat, vagy azokrai befolyásától megfosztaná: az egyház szent, és mulaszthatlan kötelelségeül tekintené, habár összekoldult filléreken is, új iskolákat állítani föl, mellyek sajátjai, 's az ő közvetlen befolyása alatt legyenek. A' jó, a' hitét szerető catholicus nép, bizonynyal egyházához fog ragaszkodni; a' mint a' legújabb időkben már kezdte is ennek igen szép jeleit adni. Kell tehát, hogy az iskolán az egyházi befolyásnak világos, a' legeggyügyübb nép által is szemlélhető jelei ragyogjanak. És egy illy szembetünő, kézzelfogható jelnek nézem én a' mesternek templomi szolgálatát. Ezen szolgálat őt le nem alacsonyítja; sőt a' nép előtt emeli tekintélyét. Ezt maguk a' mesterek is igen jól érzik. Élénken emlékezem még egy párbeszédi töredékre, mellyet fiatalabb koromban egy, mestere által megbántott plebános, és a' mester közt folyini hallottam. Most is fülemben zeng még, midőn a' hetvenkedő mester' nyersebb kifejezéseire, a' szelid, öreg plebános ekép kiálta föl: „Per amorem Dei; az Isten' szerelmeért: domine magister, hogy' mer illy gorbán beszélni papjával?“ Mire a' haragos mester csak hamar így replicázott: „Ha t. ur pap, én meg mester vagyok. Az ur az oltárnál, én meg az orgonán szolgálók Istennek. A' t. uré a' „Dominus vobiscum;“ az enyim az: „et cum spiritu tuo“ 'stb.

A' templomi szolgálat tovább, a' mestert a' tanítástól sem vonja el. A' misén rendesen az iskolások is jelen vannak: a' temetések legtöbbszörre olly időben végeztetnek, mikor a' tanításnak is vége van. Ha pedig egyik nap valamit mulasztania kellene is, a' másikon helyre hozhatja. Egyensúlyoz pedig mindent a' féltékeny nép' bizodalma, melly ezen összeköttetésből, az iskola iránt benne támad, és ápoltatik.

Végre, ezen szolgálat után a' mesternek, ha nem csurranik is, legalább csepeg; és bizony ráfér a' szegényre. Csakhogy azután azt soha se téveszszük szem elől, hogy a' mesternek első, és főkötelessége a' tanítás; tehát első, és főkélléke a' tanítói képzettség, és ügyesség; 's a' próbákon, a' mesterfogadások' alkalmával, oda kell törekedni, hogy ezen képességről szerezzünk meggyőződést. A' mester' gyenge hangját kipótolja a' nép' éneke. Ugy sincs az maga rendén, ha a' templomban a' mester maga énekel, a' nép pedig hallgat. Az egyházi énekek a' népnek valók; kell tehát, hogy a' nép által énekeltesse. Nincs valami kiállhatlanabb előttem, mint midőn, például bucsukon, több mester összegyül, 's hol egyik, hol másik veszi át az orgonát, 's össze-vissza kurjongatnak, minden ajlatosság nélkül. Nincs ellenben meghatóbb, szívet, és lelket elragadóbb, mint a' nép' helyes éneke. Idegekig hat ez, és gyökerében rázza meg a' szívet. Elég, ha a' mester az éneket betanítani, 's azt ügyesen vezetni tudja. Egyáltalán nem szükséges, hogy hangjával az egész népet tulbögje, 's a' templom-ablakokat megreszkettesse. Azt azonban, ha a' mester ügyetlen tanító, ki, hogyan, és mikor pótolja helyre? Tehát a' próbákon mindekelőtt tanítókat kell választani. Ezt pedig igen szépen el lehet intézni. Mondok rá példát.

Azon két év alatt, mig egy terjedelmes, 13 fiókhelylyel bíró fárának plebánosa voltam, mesterim közül is változtak. Egyszerre két hely volt üres. Tudtam, hogyan szoktak menni a' próbák; azért eleve gondoskodtam azok' czélszerű elrendezéséről. Mindenek előtt a' népet világosítottam föl az iránt, hogy tanítóra van szükségünk. Sikerült a' fölvilágosítás. A' népben megvan a' jó akarat: csak ügyes bánástól függ, hogy jó uton vezethessük. A' szerencsepróbálók egymást válták föl a' két helységben. A' nép egyszerűen hozám utasítá őket. Volt ugyan mesteremek közt olly szemtelen is, ki a' népet minden módon capacitálni akarta, hogy a' plebános ezen eljárásával sérti a' nép' jogát. De a' mindenre eleve figyelmeztett nép csak nevette okoskodásait, és megmondá neki: „már pedig itt nem lesz máskép.“ Én egy napot határoztam, mellyen minden vállalkozónak egyszerre meg kellett jelenni az egyik filialisban,

hol épen akkor templom napja volt. Megmondám mindegyik jelentkezőnek, hogy én azon napon, rendes pályázatot fogok tartani. Mindegyik köteles lesz az általam előadandó kérdéseket az iskolában a' gyermekeknek megmagyarázni; a' helyesírásból, és számvetésből próbát adni. Azt természetesen első helyen említvén, miszerint a' ker. hittudományból 's bibliai történetekből a' legszigoribban fogom őket megvizsgálni. Volt, ki azzal állt elő, hogy ő, mint diplomaticus, nem vetendi magát vizsgálat alá. Mire én szárazan azt válaszolám: „én nem kényszeritem önt rá; de arról bizonyossá teszem, hogy vizsgálat nélkül mesterem nem lesz...“ Eljött a' kitűzött nap; megjelentek a' pályázók. Már eleve fölosztották maguk közt a' miserészeket, mik alatt orgonálni fognak. Azt gondolták, hogy a' nagy készülétek után is egeret szülnek a' hegyek! Én pedig mindenekelőtt azon rendelést tettem, hogy mise alatt egyiknek sem szabad orgonálni. Mert tudtam, hogy az illy próbaorgonálások csak a' nép' ajtatosságát zavarják. Az orgona- 's énekpróba, mise után ment véghez. A' nép persze együtt maradt; és élénk részvéttel figyelmezt. Midőn ezen átestünk, próbakép mondtam az előljáróknak: „na lelkeim! a' mesterek már énekeltek; hát választottatok-e már?“ Mire ők mosolyogva viszonzák: „majd előbb meglássuk, mit tudnak az iskolában?“ Tehát az iskolába mentünk. És ime azt tapasztaltuk, hogy a' vállalkozók közül kettő azonnal visszalépett; azt mondván a' népek: „mi biz' azt gondoltuk, hogy a' kendtek' papja csak tréfál; de már látjuk, hogy nem tréfa.“ A' próba megtörtént. A' nép mindvégig jelen volt. Elfeledkezett bucsunapi ebédjéről is. És én örömmel tapasztalám, hogy mind a' két helység egyhangulag ugyanazon egyén mellett nyilatkozott, ki ítéletem szerint is legjobban kiállta a' próbát. 'S így az lett, hogy a' helyett, hogy mi választottunk volna, inkább ő rá bízunk, hogy a' két üres hely közül melyik tetszik neki. Sok habozás után, nem akarván egyik helységet is megbántani, 's tőlünk várván az elhatározást, végre az egyik helyet kiválasztá. A' másik helység, minthogy ugyanezt találta legjobbnak, a' többiek közül teljességgel nem akart választani, 'stb.

Bocsássatok meg barátim, ha talán hosszas előadásom által unalmat okoztam. De én olly szépen gondolkodom a' mesteri hivatalról, hogy arról minden eddigi szennyet szeretnék lemosni. Ezeket is azért mondtam el levelemben, hogy mintegy tükörbe nézve, meglássátok, hol van tisztogatni való. Én a' jó mesterek' érdekében mindent kész vagyok elkövetni. Épen azért mondtam el, milly uton nyitottam utat egy jóra való fiatal embernek mesteri állomásra, ki az előbbi próbák mel-

lett teljes bizonyosan kimaradt volna. Rajtatok áll nagy részben, hogy az általam jó sikerrel követett módot általánossá tenni segéljétek. Ha próbára kell menetek, követeljétek tőmagatok, hogy az iskolában is jelét adhassátok ügyességteknek. Minden plebános szívesen beleegyez. A' nép nem teend ellene kifogást; sőt szeretni fogja. Csak fogjatok kezét ti is azon, soraitokból származott visszaélések' kiirtására, mellyek ugyan nagyon el vannak hatalmasodva, de azért nem kiirthatlanok. A' népet a' választásokbai befolyásától megfosztani sem nem lehet, sem nem tanácsos. A' népek joga van, befolyani választásába azon egyénnek, kinek fontartásához legtöbbször járul, kire legdrágább kincsét, gyermekeit bizandja. Csak vezetni kell a' népet jó tanács, és fölvilágosítás által. A' népben, hála Istennek, sok a' jó elem. Tőlünk függ legnagyobb részben, odavezetni a' dolgot, hogy a' rossz, soha tulsulyra ne kapjon. Csak azután ti is segédkezet nyujtsatok e' munkában az egyháznak. 'S a' helyett, hogy mint némellyek legközelebb zajongtak, az egyház alól emancipáltatni ohajtoznátok, iparkodjatok inkább annak hűséges szolgálatára magatokat immancipálni, fölálodni. De erre még majd visszatérek. Addig is Isten velünk.

Szabó Imre.

Olvasástan.

(V é g e.)

IV. Folyvást-olvasás.

Kérdés: Mikép taníthatni meg a' gyermekeket folyvást-olvasásra? Felelet: A' folyvást-olvasás' begyakorlására szolgáló példák e' könyv' 19-dik lapján kezdődnek: Erős ág. Éles fejsze 'stb. A' tanító' fölcsóztatására elkezdenek a' gyermekek olvasni, de talán hibásan, minden szó után megállapodván, 's a' hangot leeresztvén; holtott csak a' pontnál kell megállapodni 's a' hangot lebocsátani, a' vesszőnél pedig csak megállapodni 'stb. A' hiba azonnal kijavítandó, ollyképen, hogy a' mit a' gyermek rosszul olvasott, ugyanazt még egyszer, vagy ha a' szükség úgy kívánja, többször is, helyesen, a' tanító olvassa föl.

V. Gondolkodva-olvasás.

Kérdés: Hogyan lehet a' gyermekeket arra tanítani és szoktatni, hogy gondolkodva olvassanak? Felelet: Itt használható példákat e' könyvecskének 29—44. lapjai mutatnak föl. Mi-

dön a' gyermek olvassa: „A' ló nagy állat.” stb., kérdezhetni a' többi házi állatok' nagyságáról. Midőn olvastatik: „A' kutya örzi a' házat,” kérdezheti a' tanító: mi hasznát veszik még az emberek ezen állatnak? Midőn előfordul: „A' rossz levegőt arról lehet megismerni,” stb. (36. lap.), a' pont' elolvasása után mondják meg a' gyermekek, könyv-betéve: miről lehet megtudni, jó-e, vagy rossz a' levegő valamely helyen? A' 35-dik lapon olvastatván: „a' szelek mozgatják a' tavakat, hogy ezek meg ne romoljanak, meg ne bűdösödjének,” itt így okoskodhatni: minthogy a' tavakban a' víz azért nem romlik meg, mivel mozog: mit kell nekünk is tennünk, hogy egészségünk meg ne romljék? Ugy van, mozognunk kell: s' hogy mozgásunk még hasznosabb legyen, dolgozzunk: ez a' leghasznosabb mozgás, stb.

*) Általában minden dologról (tárgyról) ezeket lehet gondolni 's kérdezni: 1) Milyen a' tárgy: (hosszu? széles? vastag? magas? mély?) milyen nagy? milyen színű? alakú? hangu? ízü? szagu? tapintatu? erejü? stb. 2) Melyek a' tárgy' fajai? részei? (például: e' tárgynak: könyv, fajú: olvasó-könyv, imádságos könyv, álmos-könyv, nap-tár, földleírás, biblia stb.: részei: tábla, levelek a' táblába kötve, betűk, mondatok, mellyek minden könyvben találhatóak stb.) 3) Ki hozta létre a' dolgot? miből (micsoda anyagból)? miképen? mirevaló a' tárgy? hasznos-e, vagy káros? melly dolgokkal van a' tárgynak hasonlatossága? milly különbség található közte és más (hasonló) dolgok közt? hol létezik (melly helyen van) a' dolog? melly tárgyak vannak hozzá közel (szomszéd-ágában)? 4) Mióta létezik a' dolog (mikor kezdett létezni)? mennyi ideig terjed a' dolog' létele? kell-e a' tárgynak szükségképen létezni, vagy az is lehetséges, hogy ne létezzon? a' nem létező tárgy létezhet-e, vagy lehetlen léteznie? stb.

VI—VIII. Hangnyomatos, vers-, és szavaló-olvasás.

Kérdés: Mit kell a' hangnyomatos, vers- és szavaló-olvasás' tanításáról megjegyezni? Felelet: Azt, hogy mindezekre legkönnyebben 's tökéletesebben úgy taníthatni meg a' gyermekeket, ha a' tanító, az olvasás' ezen nemiben maga is eléggé jártas levén, a' gyermekeknek minél gyakrabban remekül valamit fölolvasson, és ugyanazt tanítványai által utánolvastatja.

*) Maga a' tanító remekül (hangnyomatosan és szavalólag) olvasni úgy tanulhat meg, ha 1) olly egyének' beszédeire figyel, kik valamit helyesen elő tudnak adni, fölolvasson, vagy elszavalni. Illy egyének találkoznak a' köz-nép között is, kik örömeiket, fájdalmaikat, állapotjokat, jó vagy balsorsukat, egy vagy más történetet, ujságot, stb. sokszor a' legkellemesebb hangváltoztatással (melly a' tanító' figyelmét méltán felhívhatja, 's utánzását teljesen megérdemli) képesek előterjeszteni. Illy egyének továbbá az egyházi és világi szónokok, nyilvános fölolvassók, szí-nészek, kiktől, miként kelljen valamit előadni, fölolvasson, a' tanító még tökéletesebben megtanulhatja; ezek' beszé-

dein, fölolvasson és szavalásain többször megjelenvén. 2) Ha azon igyekezik, hogy önmagát (lelki tehetségeit, az idevonatkozó testiekkel együtt; minők a' hang, testtartás, arcz-kifejezés stb.) minél inkább kimivelje, képezze. Az olvasást úgy tekinthetni, mint lelki műveltségünk' kinyomát: 's a' régiakkal, kik azt mondák: beszélj, hogy ismerjelek, bizvást elmondhatni: olvass, hogy lássalak.

**) Példákat a' szóban levő olvasásnemekre a' „Betű-és kis olvasó-könyv”-ben a' 44—71. lapokon találhatni.

IX—XI. Kézirat-, latin, és német olvasás.

Kérdés: Mit kell ezen olvasás-fajok' betanítására nézve szem előtt tartani? Felelet: Azt, hogy a' kézirat-, latin és német betűk (kivevén néhányat), a' magyar nyomott betűkhez, alakjok-, nevök- 's hangjokra nézve igen hasonlítanak; sőt tekintve nevöket 's hangjokat, a' latin betűknek pedig alakját is, azokkal tökéletesen megegyeznek. Honnan a' tanító csupán a' különböző alakú, nevű és hangú betűkre figyelmeztesse leginkább a' gyermekeket. Melly végből: 1) Kézirat-olvasásnál írjon a' tanító (írásbetűkkel) a' táblára olly szavakat, mellyekben F, f, G, g, I, J, T betűk fordulnak elő (minthogy ezen írásbetűk a' magyar nyombetűktől, alakjokat illetőleg, legjobban elütnek); például: Ferencz, rőf, Gábor, garas, Imre, János, Tamás, stb.: és szólítsa föl a' gyermekeket, ezek' olvasására: hol megakadnak, vagy hibáznak, segítse őket. Gyakorlásul szolgálhatnak a' „Betű- és kis olvasó-könyv” 71—79. lapjain találtató példák, később más (jobb, majd rosszabb) kéziratok. Hasonló eljárást követhet a' tanító 2) a' latin olvasásnál: írja le például (nyombetűkkel), e' latin szavakat: annus, calamus, cibus, raphanus, hospes stb. 3) Német olvasásnál írjon a' táblára, nyombetűkkel, előbb olly szavakat, mellyeknek betűi, alakjokra nézve is a' magyar betűkhez hasonlítanak, nevök- 's hangjokra nézve pedig azokkal épen megegyeznek; például: Baum, Pferd, Ofen, Nagel stb.: azután olly szavakat, mellyekben alakjokra nézve különböznek némelly betűk: például: Same, Honig, Treppe, Feld, Welt stb.: végre ollyanokat, mellyekben nemcsak alakjokra, hanem nevök- 's hangjokra nézve is különböző betűk találhatóak; például: Mensch, Wiege, Vogel, Ziege, Uebung, stb. Ügyességet szerelvén a' gyermekek a' német nyombetűs olvasásban, következik a' német kézirat-olvasás. Hol épen úgy kell eljárni, mint a' magyarnál. Tehát irassanak le (írásbetűkkel) például: Arm, Gott, Gehirn, Kopf, Haus, Klein, Art, másig, Vater, vier, voll stb.: miután az e' szavakban előjövő: A, G, h, p, a, e, v, r, f, B, v betűk azok, mellyek a' német nyombetűktől, alakjokra nézve, leginkább különböznek, stb. Példák

a' többször említett könyvecskében, mind a' latin, mind a' német olvasás' begyakorlására, a' 79—95. lapokon.

Márki József.

Egy pár szó a' falusi iskolákról.

Midőn a' nép' nevelését sürgetjük, leginkább a' honpolgárok' amaz osztályának nevelése fekszik szívünkön, mellyet földmivelőnek nevezünk. Mint-hogy ez a' társadalom' legnagyobb, és azon részét teszi, melly ha kellő nevelés nélkül szűkölködik, többnyire vészes következményeket hoz a' társadalomra: mitől annál inkább félhetni, minél tágasabb tért látunk nyitvatni közügyekre befolyásának. De különben is, az egyéni és családi boldogságra egynek csak azon joga levén, melly másnak, a' nép' ebbeli igényeinek megfelelni, sokáig késünk nem szabad.

A' nép' nevelésének alapeszköze az iskola. Az iskolák, tehát népiskolák' czélja is, nagyszerű czél; ugymint melly az emberi-nemet főnséges rendeltetéséhez vezérli. 'S mivel a' megesett emberi-nem, tévesztve rendeltetését, ennek útjára a' ker. religio által vezetett vissza, következik, hogy az iskolának is a' világ' megváltójának szellemében kell rendeztetnie, attól áthatva lennie: ha csak az ember' legszentebb jogát (mellyel rendeltetésének, családi 's egyéni boldogságának eszközésére bír,) lábbal tapodni nem akarjuk. Jelen alkalommal azonban korán sem levén szándokunk, a' vallás-erkölcsi nevelés' szükségességét fejtegetni, rövid észrevételeink egyedül arra vonatkoznak: valljon megfelelnek-e nép- (falusi) iskoláink jelen állapotukban czéljoknak.

Ha ezek' körülményei iránt vizsgálódunk, 's a' tapasztaltak után itélünk, lehelten, hogy el ne szomorodjunk az orvoslásért kiáltó állapot fölött. Mi érezzük, mi tudjuk e' sajnálatra méltó állapot' okait; 's e' tudat annál fájdalmasban hat lelkünkre, minél inkább meg vagyunk róla győződve, hogy bizony csak amugy könnyen, nem lehet a' bajon segíteni. Elmondjuk néhány szóval, mi legyen mindenek fölött az, mi a' falusi iskolákat nagyobb részt czéljok' elérésében akadályozza. Természetesen az iskola' elhanyagolt állapota rendszerint gyökere mindazon töviseknek, mellyek az iskolai nevelés és tanítás' magvát elfojtják és gyümölcsözni nem engedik. Innen a' rendetlen- és rendszeretlenség, a' tanítók' könnyelműsége tisztók' teljesítése körül, a' szülők' gondatlansága a' nevelés-ügy iránt, és a' tanulók' számos szükségai.

Lépjünk csak be egy falusi iskolába; a' legelső, mi kellemetlenül hat kedélyünkre, maga a' nyomorult, néhutt dülöfélben lévő szoba, melly is-

kolául szolgál; mi lehetetlen, hogy a' növendékek' kedélyére is kellemetlenül ne hasson. Ők ugyanis úgy tekintendik e' helyet, mint egy tömlöczöt, mellyben fogva tartatnak; azért a' tanulást is nehéz nyugnek nézik, várva-várván az időt, mikor ezt nyakukról lerázhatják. Nem kisebb megütközésre nyujtand okot az iskolásoknak, — nem tekintve a' kort, nemet, előmenetelt, 's egyéb különbséget, — azon egy osztályba soroztatása ott, hol a' növendékek' száma egy-két százra megy. Lehet-e ott nagyobb eredményt remélni, hol a' gyermekek nagyobb számmal levén, mások imádkozni 's betűzni tanulnak, mások a' katechismusra és bibliai történetekre, ismét mások számolásra, természet-, történet-, földleírás-, gazdaszat-, és egyéb tudományokra oktattatnak, még pedig ugyanegy tanító által! Az iskolai pálya' ideje sem egyenlő; itt hosszabb, amott rövidebb. Általánosán Sz.-Mihálynap után kezdődnek a' tanítások, és Husvétal végződnek; de tudok helyeket, hol decemberben, Advent' eljöttével nyitvatik meg az iskola. Pedig a' ministeri rendelet szerint szeptemberben kelendett történnie! Husvét után néhol senki, néhol, mint az ezt író' helységében is, melly 233, mindkét nemű iskolagyermeket számlál, 20—25 látogatja az iskolát. Tovább, a' gyermekeknek nincsenek szükséges könyveik. A' szülők, ha kitelnék is tőlök, nem vesznek nekik. 'S hogy az iskolában fázniook ne kelljen, mindennap egy darab fát hoznak magukkal. Az illy, egy osztályu iskolában a' rend, melly valamint mindenek, ugy az iskolának is lelke, csak ugy lehetséges, ha a' tanító egész önfeláldozással jár el kötelessége' teljesítésében; ellenkező esetben rendetlen- és fegyelmetlenségnek kell az iskolások közt elharapódnia: mi csak veszélyesen folyhat be azok' nevelésére. 'S ez, fájdalom! többnyire így van. Járj be helységet helységre, 's igen keveset találsz a' tanítók közt, ki a' tanítást nem tekintené akképen, mint mesteriséget, kenyérkereset' módját. Innen magyarázható ama' könnyelműség, mellyel a' tanítók az iskola és tisztók iránt viseltetnek.

A' tanítók az emberiség' nevelői, a' társadalmak és családok' boldogságának eszközlői. 'S ez az, mi őket mindenütt tiszteletre, valamint ellenkezőleg, a' tanítói tiszt' fogalmának rossz fölfogása, megvetésre méltókká teszi embertársaik előtt. 'S épen, mivel olly igen ritka a' tisztének fogalmára emelkedett tanító, semmit se csudalkozzunk, ha többnyire megvetetnek. Hogy a' tanító nagyszerű hivatalát fölfogja, szükséges, hogy vallásos és érnyes legyen; hogy hittel, pedig élővel birjon; soha senkinek botránykövül ne szolgáljon; hanem mindenkor jó példát adjon. Csak így fogja tudni állását megbecsülni, és tisztét lelkismerete-

sen, és ekkor célirányosan is teljesíteni. Csak ez által fogja a' benne helyezett bizodalmat és kellő tekintélyt, a' szükséges tiszteletet megnyerhetni: mellyek nélkül sikeretlen minden működése. A' tudománynak, 's minden egyéb s'ükséges tulajdonok- és kellékeknek, a' vallás-erkölcsös tanító épen nem leend hijával. Hivatalának lelkesmeretes fölfogása mindarra buzdítandja, lelkesítendi őt, mi által azt jól betöltheti. „Ha a' tanító nem igaz kereszt'ény,“ mond Van-Bommel, „nem szilárd és példás erényü ember: eszméje, melly oktatásának irányt ad, sem lesz az, hogy a' rá bizott ifju lelkeket az ajtosságára, az erényre képezze. Nem fogja tudai, béketűrése, szelidsége, engedékeny jósága által megszerezni bizodalmat, sem mérsekélni gyermekies élénkségöket, vagy fékezni rendetlen vágyaikat, a' nélkül, hogy méltóságát el ne veszítse, tekintélyét ne kockáztassa. Ismét mondom: sikerülend talán őket egy részben tanítani; de . . . az ifjuság' oktatásán kívül jóval fontosabb mesterség, azt jól vezérelni. Valamint pedig egyik vak nem lehet a' másoknak vezére, úgy olly oktató, ki maga sem szilárd erényü, nem fog másokat az erénynek ösvényén vezetni tudni. A' vezérletére bizott gyermekek tehát nem szerzendik meg neveltetésök' éveinek folytában ama' keresztény erényeket, mellyek minden kor-, rang-, állapot- és helyzetre nézve nélkülözhetlenek, 's mellyeknek hiánya, az embernek valódi boldogságára nézve, minden egyéb javait, minden egyéb ismereteit meddőkké teszi.“ (A' nyilvános első és másodrendü oktatásnak igaz elvei. Veszprém, 1847. 79. l.) Tanítók! ha ti tudnátok, milly nagy felelősséget vállaltatok magatokra, midőn a' tanítói hivatalt kértétek és elfogadtátok; ha szívetekre vennétek, hogy bizodalom volt, mi benneteket arra fölemelt; ha meg volnátok győződve, hogy annyiak' reménye a' ti gondotokra bízott, 's hogy igen sok függőledek, őket az erény vagy gonoszság' edényeivé alakítani: bizonyára magatokba térnétek, 's kötelességeiteket lelkesmeretesen teljesítenétek!

Bátor mondhatjuk, mikép a' tanítók' könnyelműsége az iskolások' czélszerű nevelése iránt, leginkább tisztók' föl nem fogásából származik, még sem egyedüli oka ez a' bajnak. Erre a' sanyaru házi körülmények, mellyek rossz ellátásukból származnak, nem csekély befolyással bírnak. A' tanító sok helyütt legsajnálatra-méltóbb ember. Szomorú sorsát nem rajzolandom; elégedjék meg az olvasó azzal, hogy van hely, hol a' tanító napról-napra kénytelenítettik másnapi kenyeréről gondoskodni. Ehhez járulván családi gondjai: szerencsés ember, ha kétségbe nem esik. Mi csuda ekkor, ha a' tanítói hivatal' magasabb fogalmáról tudni sem akar; ha hivatásának fölséges

eszméjéről is lemondván, tekintélyét 's az őt illető tiszteletet kevésért eljátszani, a' legromlottabbak' társaságát is, csakhogy valamiben részt vehessen, fölkeresni kész? Milly sikerrel fog már illy tanító működhetni?

Végre a' szülők' gondatlansága, és az, hogy a' gyermekek a' tanulás' eszközeiben többféle szükségét kénytelenek szenvedni, nem kis mértékben akadályozzák népiskoláinkat, czéljuk' elérésében. 'S ez akadály nem olly könnyen legyőzhető. A' lelkipásztoroknak gyakran erejek' minden megfeszítése mellett is, csak keveseket sikerül, a' nevelés' üdves volta- és szükségéről meggyőzni. Nehéz ezt a' miveletlen néppel elhítenni. „Az én apám soha sem járt iskolába: és mégis becsületes ember volt; magam is az volnék: pedig szinte nem jártam iskolába. 'S így lehet gyermekem is az iskola nélkül.“ Ekképen okoskodik legnagyobb részök. 'S a' tanulás iránti ezen részvétlenség, mélyen meggyökerezett szívökben. Nem rég adta magát elő a' vidéken, hogy egy t. lelkész egy házassulandó párt a' szükséges ismeretek' hiánya miatt megeskedtetni nem akarván, a' násznagy jött érettek' könyörögni. Siker nélküli lévén fáradozása, többek' jelenlétében mondá: „Ugyan minek kívánni tőle, (t. i. a' völegénytől) azt a' tanulást; hisz' ugyanis szegény ember lesz belőle? Mit használ B . . . nak,“ (e . . . i sekrestyés; ki azért, hogy a' szolgáló papnak mindenre felelni megtanult, aztán hogy a' mesterrel a' „Circumdederunt“-ot és „Libera me“-t elénekelni, 's a' misét kikeresni tudja, tanulnak tartatik,) „hogy annyit tanult? Még sem jár hintóban.“ Már az ennyire elfogult, 's igenigen buta népet, bizony nem olly könnyü dolog a' jó utra téríteni. Innen van azután, hogy a' gyermekeket nem örömet küldik iskolába, 's ha küldik is, minden adandó alkalommal homn tartóztatják, a' szükségeseikkel épen nem látják el. A' szülők' ilylyetén magukviselete miatt, a' gyermekek különös fogalmat képeznek maguknak az iskoláról. Ide szigoruan kötelező polgári 's egyházi törvény kívánatlik. Mindezen körülményeket egybevetve és megfontolva, azon meggyőződés támadt bennünk, hogy népiskoláink jelen állapotukban korán sem felelnek, de nem is felelhetnek meg czéljuknak; kivéve, hol valamelly ügybarát saját buzgalomával pótolja a' hiányokat.

Igy tehát mi sincs más hátra, mint hogy a' dolgon mielőbb segítettessék. Ámde, mint mondtam, ez ismét nem olly könnyen történhetik meg. Azonkívül, hogy hazánk' jelen viszonyai azt meg nem engedik, szükséges előbb a' magyar egyház és oktatás' szabadságával, 's alapítványainkkal tisztába jönnünk. Miután mindezt számunkra teljesen biztosítva tudjuk, akkor van ideje, hogy tegyük,

a' mit tennünk kell. De ekkor azon reménységben is élünk, hogy magyar egyházunk' főpásztorai, atyai gondoskodásukat e' tárgyra mindenekelőtt és fölött kiterjesztendik. Addig pedig hozzátok fordulok, lelkipásztorok, kiknek gondviselésére bizvák népiskoláink; iparkodjatok azokban, a' hol nem volna, némi rendet tartani, 's egyéb bajokon is, mennyire csak kitelik töletek, segíteni! Ne kiméltetek, Istenre kérlek, semmi fáradságot; ne a' telhető költséget sem. Legyetek meggyőződve, hogy mindent, a' mit tesztek, Istenért, 's az emberiségért teszitek. Már csak ennek tudása és érzése is elegendő jutalma lehet fáradozástoknak.

K l e z s ó J.

Elmélkedések

az ünnep-és vasárnapi evangéliumok fölött.

Nagyböjti IV. vasárnapra.

(Sz. János. 6. rész. 1—15. v.)

„Az időben átmene Jézus a' Tiberiásról is nevezett, galilaeai tenger' tulsó partjára; 's követé vala őt nagy sokaság; mert látták a' csudákat, mellyeket a' betegeknek mivelt. Fölmene azért Jézus egy hegyre, 's ott leült az ő tanítványaival. Közel vala pedig a' Husvét, a' zsidók' főünnep. Midőn tehát fölemelné szemeit Jézus, és látná, milly tömérdek sok nép gyülekezék hozzá, mondá Fülöpnek: Honnan veszünk kenyereket, hogy ezek egyenek? Ezt pedig csak azért mondá, hogy őt megpróbálja; mivel ő tudta, mit vala teendő. Felele neki Fülöp: Két száz tizes ára kenyér nem elegendő nekik, hogy csak valami keveset is mindenik kapjon. Mondá neki egy a' tanítványok közül, András, Simon Péter' bátyja: van itt egy fiu, kinek öt árpa-kenyere van, és két kis hala; de mi ez ennyi népnek? Mondá pedig Jézus: telepítsétek le az embereket. A' hely ugyanis, mellyen voltak, gazdag volt füben. Letelepédnek azért, számszerint mintegy ötezer férfi. Jézus pedig vevé a' kenyereket, 's megáldván, kiosztá a' letelepültek közt: úgy a' halacskákból is annyit, a' mennyit akartak. Miután pedig jóllaktak, szóla tanítványaihoz: szedjétek föl a' maradék darabokat, hogy semmi se menjen kárba. Fölszedék tehát, és tizenkét kosarat töltének meg az öt árpa-kenyér hulladékaival, mellyek az evők után fönmaradtak. Mit midőn láttak az emberek, milly csudát mivelt vala Jézus, mondák: Bizonyára ez azon próféta, kit a' világra jövendőül várnak. Jézus pedig észrevévén, hogy hozzájönni 's megragadni készülnek, őt királyukká tenni akarván, ujjal a' hegyre vonult magánosan vissza.“

I. Mit az Üdvezítő mondá Fülöpnek, olly résztvevő szeretettel kérdeznék őtet: „Honnan veszünk kenyereket, hogy ezek egyenek?“ ugyanazt sok szegény ember kérdezi maga-, 's az éhező gyermekesereg' láttára szorongva tűnődő életpárjától; kivált mikor a' szükség olly nagy, mint a' milly csekélyek nem ritkán a' jobb kereset- 's könnyebb életmódhozi remények 's kilátások. „Honnan veszünk életmet, honnan ruházatot, honnan fizetendjük az adót, a' házbért,

honnan és miből elégitendjük ki ezt és amazt a' kiáltó szükségét? kérdezi nem egyszer, nyomorusággal teljes életben az ügyefogyott ember. . . . Csakhogy itt mindjárt nagy a' különbség a' kérdést tevők közt. Jézus a' mennyei atyában helyezett teljes remény- és bizodalommal kérdezi ezt; az emberek pedig többnyire bizodalmatlan lelkők' aggodalmában, az isteni gondviselésben vetett reménység nélkül. Az ur Jézus tudá, mit vala cselekedendő: de ő többnyire nem tudják, hogy kihez forduljanak; 's az Isten sokszor, igen sokszor, csak minden földi támaszok, segédszerek és menedékhelyek' haszontalan vagy elégtelen volta fölül szerzett meggyőződés után jut legtöbbször eszébe. 'S ez az, mi nem jól van. Az isteni gondviselésben vetett fiui bizodalom, 's az e' bizodalom' teljében mennyei atyánkhoz intézett imádság, legyen az első mindig, mit a' földi létünkhez elválhatlanul esatolt szükségek és terhek eszünkbe juttassanak. De ne is várjuk a' nyomort, inséget és szomorúságot, hogy azok emlékeztessenek bennünket az Istennek irántunk való kegyes és atyai gondjára! E' gondos szeretet kiviláglik egész éltünk' folyamából: ki minden, bennünket ért eseményekből: a' szerencsésekből szintugy, mint azokból, mellyeket szerencsétleneknek szoktunk, gyakran elég hibásan, nevezni. De a' kedvező sorsban, az Istenrei gondolat, a' fiui halás érzelem, az isteni gondviselés' intézkedéseinek elismerése és alázatos imádása, csak keveseké. Innen van, hogy annál többen szorulnak a' balsors és viszontagságok általi emlékeztetésre.

II. Az ur Jézus tudta, hogy mit vala teendő; tudta, miképen lehet a' szükségesen segíteni: 's azért nem aggódott. De tehát mi nem tudjuk-e, jöllehet mindentudók, mint ő, nem vagyunk; mi nem tudhatjuk-e, hogy részünkre is, alkalmas időben, a' segély honnan jövend? Nem tudjuk-e, hogy az Isten gondoskodik rólunk; 's általa még hajunk' szála is mind számba vétettek? ¹⁾ Azért mondja az Ur, hogy a' mindennapi szükségek közt, ama' nagy, szerfölötti, 's csaknem kétségbeeséssel határos aggodalom, melly a' nehéz időben olly sokak' kicsinyhitűségét kitünteti, csak a' pogány, hitnélküli emberek' sajátja; ²⁾ de nem a' hívő keresztény lelkek' szokása. „Krisztus Jézus tegnap és ma, ugyanaz; 's lesz is örök időkiig.“ ³⁾ Kinek olly szeretetteljes gondja volt az őt pusztaságba követett éhező sokaságra, gondja van és lesz mindig a' benne hívőkre, olly szükségükben is, mellyek még az éhség' kínjait is haladják, 's mellyek' közepette minden emberi segítség hiu: úgy hogy a' halandó magát egyenesen és kizárólag az Istennek atyai jóvoltára, gondviselő szeretete- és hatalmára látja utasítottnak. Isten a' mi atyánk; 's így az ő segedelméről és vigasztalásáról, mikor az javunkra válik, bizonyosak lehetünk. Mi tudjuk azt, hogy ő el nem hagyja a' benne bizókat, 's hogy elég hatalmas segíteni ott is, hol a' véges emberi erő a' kívánt segély és oltalom' nyújtására nem képes. A' kegyes Isten minket is megpróbál néha, mint Fülöpöt megkísértette, az őt habozásba ejtett kérdéssel: de ő jól tudja, mit lesz teendő. Csak higgyük el, hogy ez valóban jó és üdves fog lenni. Hol a' közremunkálás részünkről is lehetséges, ott ugyan ez elengedhetlen kötelességünk: de hol az anyagi tehetség hiányzik, ott a' hit és imádság' erejének kell azt pótolni, mivel ez — véghetetlen.

III. Jézus a' kenyereket megáldja, 's azok megsaporodnak. Kérjük az Isten' áldását minden vállalatunkra 's élvezetünkhez, ha annak sikerét, ennek boldogító örömét érezni kívánjuk. Ezen áldás az, melly a' kevéssel megelé-

¹⁾ Sz. Lukács. 12, 7. — ²⁾ Mát 6, 32. — ³⁾ Sz. Pál. Zsid. irt level. 13, 8.

gedni tanult hívőnek örömeit, keblében 's házában, anyagi bőség nélkül is, akképen megsokasíthatja, hogy magát méltatlannak érzi és vallja ennyi vigasztalásra. 'S ezen áldás' hiánya az, mi a földi kincsekben gazdag halandó életét is pokoli kinokkal töltheti meg, és elhatározásokra bírja, melyektől a jobb érzésű szegény is utálattal fordul el. Vagy csak a szegénység, nélkülözés, visz-e a legiszonyubb büntettek' elkövetésére? A történet, és mindennapi tapasztalás ellenkezőt bizonyítanak. Az Isten' áldása nélküli vagyon, több fájdalmak, gyötrelmek és szenvedések, kinteljes betegség' stb. kuffeje, mint a minden egyebet, csak a mennyei áldást nem, nélkülöző vagyontalanság. — De ha az ur Jézus áldást mond az egyszerű eledelre; 's a szegényes árpakenyér és halacska is méltó, az érte Istennek adandó hálára: mi se üljünk érzéketlenül az égnek olly sokféle adományával megrakott asztalhoz; se köszönet nélkül mellőle ne keljünk föl! Az ember' fensősége az oktalan állatok fölött, épen azon tehetségében áll, és nyilvánul, hogy: i m á d k o z n i tud, és Istenhez fölemelkedni. Ne mondjon le tehát e' méltóságáról senki' kedvéért; és szégyeneljen, csupa testiség által ösztönözött állatok gyanánt, minden magasabb érzések' nyilvánítása nélkül, a jászolhoz feküdni. Vagy mikor szükségesebb az emberre nézve, az állatnál fensőbb természetereit emlékeztetése, mint azon mindennapi foglalkozás, az evés, ivás előtt, melly közben olly sokan megfélemedtek már, és naponkint megfélemednek arról, hogy ők emberek?

IV. Az ur Jézusnak gondja volt a' főnmaradt morzsálcokkra is! Egy mindenható erő, melly a' semmiből világokat képes kihozni, a' hulladékot sem engedi kárba menni! Igen; mivel a' takarékoság erény, a' vesztegetés bűn. Isten pedig az utóbbit utálja. Ismerjük meg a' fősvénység és pazarlás közti különbséget, 's mindkettő lényegét. Egy mindenható erőnek csudák általi tanúsítása, nem pazarlás ott, hol erre, a' lelkes valóságok' boldogítása végett szükség van; de az elhullott morzsák' fölszedése sem fősvénység ott, hol ezen morzsák hasztalan elvesztegettetnének. Minden fillér haszontalanul pazaroltatik el, ha szükségtelesen, és ollyasmire fordítatik, a' miből az emberi-nem' jólétére mi haszon sem hárul: ellenben az ezerek-, és millióknak, élet-és vagyonnak, mindennek föláldozása sem vesztegetés, mihelyt az ezen áron megvásárlott jótétemény, 's illyen a' léleküdv. — méltó az érettei áldozatokra.

V. Királyukká akarák tenni Jézust! És miért? Mivel őket jóltartotta! Szánandó, érzéki lények. Nekik egyedül az méltó az uralkodásra, ki őket jóltartja, ki nekik enni 's inni valót elegendőt szolgáltat. Mintha az embernek ezeknél becsebb kincsei nem is volnának! E' keserű szemrehányást, de érdemletet, maga az ur Jézus teszi nekik, midőn azt mondja: „Bizony-bizony mondom nektek, kerestek ugyan engem, de nem a' csudák miatt, mellyeket láttatok, hanem a' kenyérért, mellyből ettetek és jóllaktatok!“ *) Óh, és hányan szolgálnak egyedül kenyérért, nem csupán a' világnak, de az Istennek is! Nyomorultak, kiknek a' legfönségesebb szellemi javak, az erény és vallás is pusztá kenyérkeresési eszközökül szolgálnak. Ki nem érzi magát, bár legnyomorultabb sorsa legyen is, elég gazdagnak arra, hogy fölöttük szíve' mélyéből szánakodják? Jézus magukra hagyá őket, 's visszavonult tőlök isteni magányába.

A' társaságos élet.

Nincs halandó, ki ne érezné magában, hogy mások' társasága nélkül az élet, bármilly kecsgetető 's jótévő legyen is, őt kielégíteni nem képes. Már maga a' természet is belöszöntött adott arra, hogy az ember a' magához hasonló fölkeresse, 's földi lételének örömeit és szenvedéseit vele megoszassa. Ki kívánna olly világban élni, mellyben napjait egy örökös magánosság nyelné el; mellyben semmi, magához hasonló teremtményért sem munkálkodhatnók; mellyben a' barátságot barátsággal nem látná viszonztatni; vagy mellyben foglalatosságaira semmi szem sem mosolyogna tetszést, panaszaire semmi szerető lélek se figyelne szelid részvétellel? Óh ez nem volna igazi élet. Egy roppant nagyságu sir' kebele volna ez; mellyben magánosan, és minden öröm nélkül töltenők éltünk. A' börtönökben sínlódó foglyok legfájdalmasban érzik a' társas élet' elvesztését. Ha a' hideg boltzatok, 's néma falak nem értik fohászaikat, legalább egy pókot szelidítenek meg, és abban helyezik örömeiket, ahhoz kötik barátságos vonzalmukat; ez azon egyetlen élő valóság, melly szomorú körülményeikben barátjuk. — Mi emberek, társaságra teremtettünk; csak a' magunkhoz hasonló lényekkel viszonzossággal érhetjük el testi és lelki tehetségeink' tökéletesbitését 's fejthetjük ki tulajdoninkat. Legyünk annakokáért hálásak ennyi jótéteményért, és szerezzük meg magunknak azon társasági erényeket, mellyek a' másokkai érintkezést mind magunk-, mind pedig másokra nézve kellemessé, tanulmányossá, erényképzővé teszik. Legközelebről érdekel mindenkint a' társas élet' nemei közül a' család- és baráti. Először is családjunkban kell örömeinket keresnünk, 's azután a' kultársaságokban. Szánakozásra méltó az olly ember, ki önhajlékában szerencsétlen; 's vigasztalást és örömet idegenek' kezéből kénytelen várni 's elfogadni. De ha családjunk körében olly boldogok vagyunk is, hogy annak kebelében leljük boldogságunkat, azért nem kell magunkat minden más idegen társaságtól elzárni. A' családi élet ugyan az, mellyben az ember, édes övéi közt, legnagyobb örömeit leli; mellyben az egymás iránti szorosabb összeköttetés, nem csak a' világi javak' megszerzésére, de a' lelki jólét' előmozdítására is leghathatóbb segédeszközül szolgál: de azért a' családon kívüli sem megvetendő; sőt a' halandónak azon kell igyekezni, hogy mások is, kik barátságunkra 's a' velünk társalkodásra följososítvák, jogaikban ne esorbíttassanak. A' ki magát másoktól elvonja, szándékosan mellőzi munkás körének kiterjedését. A' ki napjait csak néhány meghitt barátival tölti, az könnyen félszeg itéletűvé lesz; mivel nem ismeri az embereket különféle körülményeikben; felölök könnyen hamis itéletet hoz: nem látva a' rosszaknak mindazon forrásait, mellyeknek elkerülését meg kellene tanulnia; 's megfoszthatja magát azon alkalomtól, melly által mások' tetteit csudálhatná, 's a' gyakori látás, és ebből származó megkedvelés, utánozás által elsajátíthatná. De az illy családi körön kívüli társaságban is mindenekelőtt megkivántatik, hogy részéről a' közös örömet előmozdítani szinte törekedjék, főleg beszélgetés közben. A' társalgásban kiki joggal kívánja, hogy egy tag se mutasson másokat lenéző fontosságot, szünteleni beszédével a' többiek' béketűrését ne feraszassa, véleményeinek és állításainak átalkodott és heves vitatásával másokat ne sértsen, szóval: mindent kerüljön, a' mi bosszúságot okozhatna. A' jó társalkodás' szabályait avatott ember mindent kerül, mi azon tiszteletet megsérthetné, mellyel a' pallérozott és jó erkölcsű ember másnak tartozik; mindenre figyelmeztet, mit az illendőség kíván; elnyomja szenvedélyeit; 's azoktól sem vonja magát vissza, kikkel

*) János. 6, 26.

talán feszült viszonyban áll. A jó módú társalkodó különös gonddal kerül a nagyon szembevethető figyelmeztetést, s az erőtetett, betanult udvariságot; mely a társaság többi tagjainak alkalmatlanabb, és súlyosb lehet, mint maga a figyelmetlenség és hidegség is. A jó módot nem lehet csak amugy könyv nélkül betanulni; kivéve azon szabályokat, melyek köz-megegyezésnél fogva jöttek létre, s melyekhez a gyermekeket kis koruktól fogva kell szoktatni, hogy a fensőbb ranguakból álló, finomabb és pallérozottabb körökben is díszesen léphessenek föl. Miveltség, ismeretek, erény, és pallérozottság tehát a nemesebb társalkodás alapjai. Mikép is merné magát az a pallérozottak közé számlálni, kinek lelke soha sem emelkedett fölül az érzéki és testi szükségeken; ki a világról és emberekről méltóképen nem gondolkozott, s a természet- és emberi-nem rendeltetéséről, történetei- s ezeknek okairól magának, lefolyt élete alatt ismereteket nem szerzett? Ki illy ismeretek és pallérozottság nélkül jelenik meg a társaságban, az csak egy üres fecsegő szerepét játssza, meg is utáltatik, s legfőleg csak azért szenvedtetik meg, hogy nevetségül szolgáljon. A társalkodási jó mód tehát nem abban áll, hogy az ember sok üres szavat tudjon mondani; az emberi társalkodásnak fölségesb ezélja van. Lealacsonyítja magát az ember, ha úgy beszél, hogy semmit sem mond. „A jó társalkodási mód sem untatólag lassu menetű; sem repkedő; hanem könnyen folyó és természetes; értelmes, de azért nem oktatgató; vig, de nem lármás; esinos, de nem mesterkélty; tréfás, kétértelműség, — nyájas, alacsonykodás nélkül. Mindenik mulattat, mindnyájan vigan mennek el egymástól, s még a böles is méltó anyagot vihet magával a csendes elmélkedésre.“ Ebben Rousseauval egyetérthetünk. Minthogy azonban tapasztalásból tudjuk, miszerint bizonyos tulajdonok észrevétlenül ragadnak ránk azoktól, a kikkel gyakrabban társalkodunk: azért kerüljük az olly társaságot, mely szívünk nemesítésére nem szolgálhat, melyben jó és szeretetre méltó emberektől nem környékeztetünk, s mellynek csak a nemtelen és alacsony mulatságok a tárgyai, mellyek lelkünket, a helyett, hogy fölemelnék, a mindennapi romlottság örvényébe taszítják; mellyben a tisztátalan kétértelmű beszédek, a neveletlen emberek lármás hahotájától kísértetve, elmés ötletekkel tartatnak: vagy hol a rágalmazásnak mások becsületével játszó vipera-nyelve minden jó emberekre sziszeg; hol a rosszszívűség csak egybek becsutelenítésben talál örömet. Végre vigyázzunk, hogy a társaságokban csak hivatalunk fáradságos foglalatosságai után keressünk ujulást, és megpihenést: hogy annál alkalmasabb lehessen a lélek a fontosabb munkásságra; mert csupán a test erősítésére, nincs a társaságra szükségünk, hanem csak a szív vidámitására. Miért igen fontos és hasznos dolog, ha nem csak olyanokat szemelünk ki társaságunk tagjaiul, kik a mienkhez mindenben hasonló gondolkozás-módot és vélekedést táplálnak, vagy velünk egy koruak; hanem minél több különféleleg találtak föl a társaságos életben, annál nagyobb annak beese. A szerény és barátságos ellenmondások új eszméket, s új lelki erőket fejtenek ki. Kétszeres jó kedddel hagyjuk el azon társaságot, mellyből új tanulságokkal gazdagodva térünk lakhelyünkbe. Egyetlen-egy órának sem szabad, éltünkben, a lélekre nézve haszon nélkül elrepülni. Ifjak! távol legyen annakokáért föletek, hogy kivált az öregek társaságát kerüljétek; sőt inkább őket keresve-keressétek. A tisztos öregekkel társalkodástok azon kutfő, mellyből minden nehézség, minden áldozat nélkül merithettek tapasztalásokat, mellyek rátok nézve valaha igen jótévők fognak lenni; ez a legjobb iskola, mellyben korotok' elevevességével, s vidámságával az öregség' cse-

des méltóságát, és erényességét párosítani megtanuljátok, melly által minden szívet megnyerhettek.

Orsonics Oddo.

A' mogorva fiu.

Valamint a másokkal megférni nem tudó, czivakodó, házsártos gyermeket mi által sem büntethetni meg inkább, s javulása tekintetéből foganatosabban, mint ha az általa folytonosan háborgatott társaságból kizáratik, és magára hagyatik: ugy a magabavonultság- és komor egyhangúságnak is legjobb orvosszere, a nyájas beszéd és társalgás' örömeinek elvonása. Csak akkor érzi a gyermek, mit és mennyit nyer mások' testvéri, baráti, játszótársi körében, ha azt, méltó büntetéseiul barátságatlan magaviseletének, egy időre kénytelenítettik nélkülözni.

Fulbert, természeténél fogva is hajlandó lévén a magabavonultságra, melancholicus véralkatának bajait nem csak nem igyekezett orvosolni, s legyözni barátságatlan komorságát, hanem inkább, mintegy megtetszvéen magának benne, készakarva is keresé az alkalmakat, e beteges hajlamának táplálására. Elméje éles, és mély fölfogású volt; de ez csak annál tetemesbbé tette abbéli vétségét, hogy ismeretei- s érzelmeinek egész kincsét magában, fősvényül elfojtván, örömeiben másokat is részesíteni vonakodott: holott egyebek' mulattató s tanulságos beszélgetését hallani, olly nagy gyönyörűségére szolgált. Atyja- s nagybátyjával tett sétálásai közben mi sem kerülte ki vizsgáló szemeit, s mindenre figyelmes értelmének észrevételeit; de ezeket soha, a világért sem nyilvánította volna. Testvérei s növendéktársai végre panaszra fakadtak, hogy egyedül magának él, s a családi együttlét' kellemesebbé tevésére, a közös mulatságok' emelésére, mit sem munkál közre. Már-már azon voltak, hogy megkérjék atyjokat, miszerint őt többé ne vigye magával az ő társaságukban: de végre mégis egy szelidebb gyógyszerert gondoltak ki a barátságatlan jellemű fiunak orvoslására. Összebeszéltek tudnillik, hogy néhány nap' folyta alatt szintazon bánásmódot követendik ellenében, mellyet ő irányukban gyakorol. Egyik a fűvészkertet és muzeum' ritkaságait tekintette meg; másik a kincstárban volt, s a koronázási ékszereket láthatni lön alkalma; harmadik a hajógyárt, ez a gözmalmot, amaz a fegyvertárt, s a főváros' egyéb ritkaságait szemlélte meg, valamely értelmes, és kellő fölvilágosításokat adni képes gyermekbarát' kíséretében: de miután hazajöttek, együttlétökben mindama' sok látott- s hallottakról, egy szót sem szólottak Fulbert előtt. A' gyermekileg zajos és barátságos estvélyek' örömei, — mellyek' néma tanujának lehetni, olly jól esett Fulbertnek is annakelőtte, — megszüntek; s a' korábbi nyájas eszmecserét, beszédességet és tréfás mulatozást, hallgatag komolyság és untató magabavonultság váltá föl. Fulbertre nézve ezen változás épen olly különös, mint bosszontó volt. Érzeni kezdte az ürességet, mellyet a' vidám társalgás és családi együttlét' örömeinek elenyészte szül; mellyeket élvezni ugyan mind- eddig maga is szerete, de a' nélkül, hogy azokhoz részéről is tettelesen járulni, mint kötelessége hozta volt magával, szinte igyekezett volna. Gondolkozáshoz szokván, csakhamar átlátta magaviseletének helytelen, s a' vele együtt élők' irányában igazságtalan voltát: s ez időtől fogva elhatározta, komor, s önhibája' következtében erőssé vált barátságatlan természetének ellenemunkálni, s a' nyájas és közlékeny nyiltszívűséghez szokni. S a' mit föltett magában, állhatatos igyekezet által véghez is vitte. — Csak ek-

kor érezte magát boldognak, 's az életet kétszeresen édesnek! Magát önkényt és szívesen átengedve azon vonzódásnak, melyet a természet mindnyájunk' kebelébe oltott a végre, hogy bennünket egymással megbarátkoztasson: a saját nyíltszívűségével ébresztett rokonérzelmek, 's megelőző nyájasság által dusan megjutalmaztatni tapasztalta azon kis maga-megerőtétést, melybe komorságra hajlandó véralkatának legyőzése, kivált eleinte, került: de melly napról-napra, színtazon mértékben kisebbedett, mellyben az akarat' ereje nőtt: mások' irányában nyájasság, megelőző-'s nyíltszívűnek lenni. Mert a' véralkat, testi hibák, és elhanyagolt rossz szokások, a' természetünké vált hiányokat nagy hatalomra juttathatják ugyan: de az ezen hiányokat orvosolni eltökélt istenes akaratnak mégis nagyobb az ereje, mintsem hogy azokat le ne győzhetné.

A z i b o l y a .

Egy szép tavaszi napon a' kis Marit atyja és anyja magukkal vitték a' közel ligetbe, sétálni. A' rügyezni kezdő bokrok' aljában gyönyörűn illatozó ibolyákra akadván, az egyszerű virágocska azon kérdésre nyújtott a' kis Marinak alkalmat, hogy: ugyan miért viseltetnek az emberek az ibolya iránt, csaknem minden más virágok fölött, annyi előszeretettel. Sok szép dalban éneklik meg kellemet: kikeletkor azonnal a' legélénkebb szorgalommal keresik föl, 's ha föllelték, örvendve szedik esomóba: uton-utfélen árulva. „Az csak onnan van, felelé anyja, „mivel e' kis virágocska a' legelső kedves ajándék, mellyel bennünket a' tavasz, a' zordon tél után, megörvendeztet. Soha sem becsüli meg az ember a' jót és szépet inkább, mint amikor egy ideig kénytelen vala nélkülözni.“ 'S az emberek annál nagyobb hálaival fogadják, „tevé hozzá az atya, „mivel a' tavasz mintegy sietni látszik, hogy vele minél hamarább megörvendeztessen. Az, ki a' jöttévésben gyors, jótékonyaságra szíves készségét tanúsítja, 's az ilyen kétszeresen méltó az irántai háladatosságra. A' háladatosság pedig az örömmek megszentelője.“

Nem egyszer hallván a' kis Mari azt is, hogy az ibolyát szerénysége miatt olly igen dicsérik, 's azt különösen a' szemérmes alázatosság' jelképeül nézik, ennek okát is tudakozta szüléitől. „Óh a' szerénység' virágának az ibolyát nagyon is méltán nevezék el az emberek,“ mondá az anya: „mert egész elvonultságban növekszik, a' magános bokrok' aljában: pedig kellemes külseje 's illata bármelly pompás kerti virágokéval is fölér, sőt sokakét haladja.“ 'S épen ez az, „jegyzé meg az atya, „mi őt annyira becsessé teszi, 's a' miért nem kevésbé szeretik, mint a' virágok' bármelly pompás faját: 's hogy megtalálása fölött annyi örömet éreznek.“ — Már az szép, mondá a' kis Mari, hogy a' természet e' kis virággal, melly szintolly szép, mint a' milly kellemes illatu, olly korán kedveskedik. „Ezt csak azért teszi,“ mosolyogva szóla közbe az értelmes anya, „hogy a' kis gyermekeket emlékeztesse, miszerint nekik is jókor kell magukban a' szépet és jót virágoztatni, hogy egykor boldogító gyümölcsöket hozhassanak.“ „Nem is egyébert nyújtja a' tavasz első szép adományát ennyi szerénységgel,“ mondá az atya, „mint hogy eszünkbe juttassa, mikép a' hátralévők sokkal nagyobbak és becsesebbek, mellyeket számunkra föntart. Sohasem is lehet ott valami nagyot és nemest remélni, hol a' szerénység és alázatosság hiányoznak.“

E' pillanatban a' kis Mari, az ösvény mellett, melytől előrehaladt, egy csipkebokor' tövében egészen kinyílt szép ibolyára talált; de kéklő kelyhecskéjében egy nagy harmatesepp csillogott, melly a' gyenge virágocskát súlyos

terhével egészen a' földre konyította. A' leányka megállt, 's a' virágot elnézve, mondá: E' nehéz' vizesepp egészen agyon nyomja és semmivé teszi a' kis ibolyácskát. „Épen nem, Mari,“ felelé anyja; „ezen harmatesepp, mellyet a' kis virágra nézve olly ártalmas és nyomasztó tehernek vélsz, 's melly most igaz gyöngyként csillámlik gyönyörű kelyhében, csak szépiteni fogja őt és táplálni. A' nap' sugarai csakhamar elpárologtatják a' harmateseppet, 's a' neki jótéteményül szolgáló teher' sulyja alatt meggörnyedt ibolyácska csak annál szebben, frisebb színben és illatozóbban fogja magát fölemelni; a' nap' hevét, 's a' szelek' erejét kiállva.“ — „Azért te is viseld örömet a' terhet,“ csatolá hozzá édes atyja, „mellyet a' sokszor nehezede eső tanulás és munka okoz. Jótékony harmatesepp ez a' kisdre nézve, melly lelkét szépití 's táplálja: hogy az élet' szükségait és bajait, annak idejében el tudja viselni; hogy annál szebb és kedvesebb, mert jobb lehessen. A' kis ibolya itt tüskék közt növekedik föl, mellyek első tekintetre kellemetlenek, 's a' virágocskának inkább ártani, mintsem használni látszanak; pedig e' tüskék azok, mellyek a' kis ibolyát, minden gyengesége' daczára, a' hideg éjek és éjszaki szél' fagyos lehelete ellen megvédik: mivel Isten az ártatlanságot különös oltalmába fogadja.“ — Milly jó az Isten, gondolá, 's mondá a' gyermek, ki eme' kis virágot is olly szeretettel védi. 'S a' kis Mari az ibolyát nem szakítá le: meg akarván várni, míg azt a' reggeli harmat megerősítendi, hogy fejét fölemelhesse.

Milly könnyen hitelt ad a' gyermeki együgyűség és szeretet mindannak, mi az égből jön és Istentől származik! szóla a' párbeszéd' tartalmán megilletődött anya férjéhez. „Ennek oka nem más,“ felelé az atya, „mint hogy ama' tulajdonok maguk is égi szülöttek.“

TAN- ÉS NEVELÉSÜGYI TUDÓSÍTÁSOK.

Ausztria.

Minthogy az előbbi kormány a' ruthen nyelv és nemzetiség iránt kellő méltánnyal nem viseltetett, irják Bécsből, ez oknál fogva könnyű elgondolni, hogy a' ruthen nyelv még nem jutott a' műveltségnek azon fokára, melly a' tudományok' különféle szakainak iskoláiban előadására szükséges; és hogy ennek következtében, mind a' megkívántató tanítói erő hiányzik, mind pedig a' tanítványok' részéről szükséges előkészület 's elemi képzettség; úgy szinte az iskolai kézikönyvekben is fogyatkozás van. Mindezen okok és körülmények' megfontolása a' közoktatási minis-teriumot arra bírta, hogy a' ruthen nyelvnek Galicziában emelésére, e' nyelvet a' nevezett ország' ruthen népfaj által lakott részeiben, iskoláivá tegye: azt a' lengyel és német nyelvvel, hasonló körülmények közt, hasonló jogokkal bírónak nyilatkoztatván. Ennél fogva Galicziának tizenkét, keleti kerületében olly rendeletet boesátott ki, melly szerint, 1-ször: A' ruthen kerületi gymnasiumokban a' tanítás nem, mint eddig, lengyel, hanem német nyelven fog adatni, mindaddig, valámig csak az alkalmas tanítók, 's nyelvtanilag kellőleg előkészített tanulók' képzettsége, a' ruthen nyelven tanítást lehetővé tenni nem fogja. Hol ezen elemek máris megvannak, ott ez azonnal foganatba veendő. De kizárólag azért ennek illy helyeken sem szabad történnie; hanem hasonló esetekben a' ruthen nyelv mellett, a' németet is használni kellend ideiglenesen az előadásban. 2-

szor: A' ruthen nyelv az ország' e' részeiben rendes iskolai tanulmány fog lenni; a' lengyel nyelv' tanulása pedig a' tanítványok' tetszésére hagyott szabad tárgy lesz. 3-szor: Ugyanezen alapelvek' értelmében kellend a' lembergi mindkét gymnasiumot illetőleg is eljárni; 's ennek következtében, a' domonkosiak' gymnasiuma megszűnik kizárólag lengyel iskola lenni. 4-szer: Szintezzen elvhez kellend a' lemberg- és przemysli lyceumok' első osztályaiban adandó tanításnak is, valamint a' bölesészeti második évet illetőleg is Przemyslben, alkalmaztatnia. 5-ször: A' przemysli theologiai tanító-intézetben a' tanítási tárgyak latinul fognak előadani. 6-szor: Az egyetemi tanfolyamra nézve az első pontban kimondott elv áll; 's a' tanításnak, további rendelkezésig, német nyelven kell történnie. 7-szer: Valamint a' lembergi egyetemnél, lengyel docensek' fölléphetése, az ez iránt mult évi dec. 19-kén kelt ministeri rendelet' értelmében, nem fog tiltatni, ugy ez a' ruthen docensek' irányában is álland. (Allg. Oest. Z.)

— Csernowitz. A' közoktatási ministerium az itteni bölesészeti tanfolyam' igazgatósága által tett ajánlat' következtében, a' lyceumnál a' román nyelvtan és irodalom' részére külön tanítói szék' föllállítását elhatározta; 's mielőtt ez iránti rendelkezéseihez ő fölsége' beleegyezett is kinyeréné, a' tárgy' sürgetős volta miatt, e' tanítói széknek előleges betöltése felől is gondoskodott; fölhívta tudnillik az itteni bölesészeti-tanulmányi igazgatóságot, hogy a' consistoriummal egyetértőleg, alkalmas egyént hozzon javaslatba, ki a' nevezett tanulmányból, a' 300 forintból álló szokott helyettesi fizetéssel, ideiglenesen leczkéket adhasson. Az „Allg. Oest. Zeit.” tudósítója, a' honi nyelv- és nemzetiségnek ezen méltánylása fölötti örömét, 's a' bukovinai nép' nevében köszönetét is nyilvánítván, a' kinevezendő tanítóban nem egyedül a' nyelvnek tudását, hanem a' nemzetiséghez is ragaszkodást is megkívánja. „A' nyelv” ugyanis, „a' nemzetiség' lelke, 's egyszersmind eszköze a' nemzet' kifejlődésének; ennél fogva azon férfinak hivatása, ki nekünk azt tanítani akarja, szintolly nagy fontosságú, mint a' milly nehéz: mivel a' nemzet' legdrágább kincsének ápolását vállalja magára. Az irántai szeretet és magának érettei egész odaadása tehát lényeges kellék, 's egyike a' legelengedhetlenebb föltételeknek. De ismernie kell azon előhaladást is, mellyet nyelvünk” (az oláh tudnillik) „az utóbbi husz év alatt a' rokon népfajú fejedelemségekben, nevezetesen pedig Erdélyben tett, hol még egyedül részesült a' nemzeti irodalom, több tudós és hazafiai érzelmű férfiak' részéről ápoltatásban. A' tett előhaladás' bizonyosságául csak azt hozzuk föl, hogy több évek óta már számos görög, romai, francia 's angol classicusok' remek fordításaival birunk.”

Némethon.

A' némethoni lapok csaknem mindannyian az iskolaugy' kérdését is körükbe vonva, folyvást közlenek majd az elemi-tanítók, majd ismét a' községek' részéről nyilatkozatokat; mellyekben az iskolának az egyháztól szándékolt elválasztását illetőleg, mindenik olly értelemben adja szavazatát, a' mint egyházas szelleme, vagy pedig az ezzel homlokegyenest ellenkező közönyösség- és vallástalansága hozza magával. Mert itt az idő, „hogy kinyilatkoztassanak sok szíveknek az ő gondolataik.” (Lukács. 2, 35.) Itt az idő, választani az egyház, vagy status' szolgálata,

az ur Jézus' igája, vagy pedig politicai kecsesgetőbb kilátások közt. Az iskola' emberei mind „statushivatalnokokká” akarnak lenni; azt hívén, hogy ez által valami nagyot nyerehetnek, tudnillik: tekintélyt, jövedelmet, előmozdítást, szóval mindazt, mit a' világ övének ígér, az egyház pedig (ámátor helyettök kárpótlásul jobbat és többet is ad talán,) szolgálának, jövőre kivált, nem biztosíthat! Azonban adjon bármennyit az elemi-tanítóknak a' status, (csak hogy igen is csalódní fognak az annak mindent tehetőségében bízők; mint esalódtak Franciaországban, 's egyebütt: hol a' tanítók' sorsa mivel sem jobb annál, sőt sokkal rosszabb, mint volt annakelőtte, midőn még egyházi szolgálattal volt összecsatolva,) adjon bármennyi fizetést, rangot, 'stb., egy katholicus néptanító előtt az első kérdésnek mindenkor annak kell lenni, valljon növekedni fog-e a' kath., és valóban hívő népben, az irántai bizodalom, 's ezzel együtt a' remény: a' gondviselésére bizott kiseddek' nevelésére és képezésére nagyobb, üdvesebb hatással lehetni? Mert ha a' ker. szüléknek ezen bizodalma csökkenni talál a' statushivatalnokokká vált, 's a' szegény nép' köréből kiemelt tanítók iránt, mi haszon fog rá, 's az egész népnevelési ügyre, az iskolának az egyháztól elszakításából háramolni? Nyere-e valamit, a' költségesebb, és népre nyomasztóbb közoktatási rendszer által a' status; nyerehetnek-e a' községek? Az utóbbiak, ha még vallásosak, és magzataiknak egyháziassága, vallásos neveltetése, örök boldogsága szívökön fekszik, (illy kath. községek pedig, Istennek hála, még nagy számmal vannak!) mit sem tehetnek sürgetősbet, de ezt azonnal meg is teendik, hogy a' status által fizetett iskolai „hivatalnokok” mellett, az ezt nem gátolható törvényes szabadság' értelmében, külön keresztény és kath. elemi-tanítókról, 's plebánia-iskolákról gondoskodjanak; mellyek közvetlenül az egyház, és ennek bizodalomával megajándékozott oktatók' intézkedésétől fognak függeni, 's mellyekbe gyermekeiket, ha máskor nem lehetne, a' status-iskolákban töltött órák előtt és után, szabad időben is elküldendik. Az egyház éneklőket (kántorokat,) és mestereket ezután is fog, bármilly szegényül kellene is, tartani; mert olly hü fiakra, kik őt nem egyedül bérért szolgálják, hanem irántai szeretetből ragaszkodnak hozzá, mindenkor számolhat; ő tehát tanítók nélkül maradni nem fog: de valljon mit fognak az egyház' és kath. szülék' bizodalomát vesztett, 's az egyházi szolgálatok' terhe alól is fölmentett elemi-tanítók csinálni; főleg olly helyeken, hol az állomány külön „status-hivatalnokokat” nem képes fizetni, 's hol az iskolát ezental is egyedül a' hívők' részvéte fogja föntartatni? 'S nem fog-e szükségkép a' kettős teher, a' községekre nézve nyomasztó, 's egy népképviselési rendszeren épült alkotmány mellett, végre is az egész ujiskolarendszert megdőntő lenni?

A' hesseni választó-fejedelemségnek egyik (hünefeldi) kerületében, az elemi-tanítókat szinte megszállta a' vágy: „statustisztviselőkké” lehetni; 's ennél fogva egy, az országgyűléshez beadott folyamodványukban az iskolának az egyháztól elkülönözését kérték; ezt a' nép' általános ohajtásának nyilvánítván: azonban csakhamar e' tettök után, kilencz község, köztök három protestans, a' fuldai hetilapban ünnepélyes tiltakozást tön közzé, mellyben kimondják, hogy: „Egy, az egyháztól elszakított iskola, bizodalomunkat nem bírja, 's egy illyenbe gyermekeinket küldeni semmi áron sem fogjuk.” Illy nyilatkozatokra a' vallásos nevelést 's egyháziasságot mellőzni kívánó iskola mindenütt, hol kath. nép van, előreszámíthat.